

DIVERSITATEA SANCTIUNILOR PROCEDURALE CIVILE

Tatiana CRUGLIȚCHI, *lect. sup. univ.,
Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți*

Résumé: *La responsabilité sociale comme forme de règlement du comportement de l'homme dans la société n' est pas spécifique a la loi, elle se trouve dans tous les domaines de la vie sociale.*

La responsabilité implique une réflexion sur les conséquences attendues de nos actions; premierement, du point de vue naturellement et moralement, comme une solution contre les comportements anti-sociaux et ensuite, légalement.

La société établit des règles de conduite du caractère religieux, moral, culturel, politique, et juridique, que les individus qui la composent sont appelés à observer, pour guider la direction, selon les règlements pour ces intérêts communs dans le but de la combinason de son intérêt personel avec celui social de l'assurance de la coherence et de la fonctionnalité du système social.

La responsabilité et les recours juridiques sont les deux faces du même phénomène social. Les droits et les obligations connexes qui se posent à la suite d'avoir commis un acte illégal définissent sim-

plement la responsabilité. On affirme certainement que ce complexe de droits et d'obligations constitue le cadre pour la réalisation de la contrainte de l'état en appliquant des sanctions juridiques.

Mots-clés: *la responsabilité, la responsabilité, la sanction, la coercition de l'État, la société, personne, general, privé, la nulité, revocatione, l'amende judiciare.*

Abordarea sancțiunilor procedurale, într-o lucrare științifică, ridică o problemă de o reală complexitate și, mai ales, de o certă dificultate, ce vizează determinarea sancțiunilor. Dificultatea unei atare întreprinderi decurge, în primul rând, din faptul că legea nu califică întotdeauna anumite măsuri ca sancțiuni procedurale.

Exemplificativ indicăm în continuare câteva dispoziții legale care califică anumite măsuri ca sancțiuni. Astfel, art. 81 din CPC al RM enunță că „unele împuterniciri date reprezentantului trebuie menționate expres, sub sancțiunea nulității, în mandatul sau procura eliberată de reprezentat”. O dispoziție similară este cuprinsă și în art. 220 al. 2 CPC al RM, conform căreia „orice completare, schimbare și ștersătură în depozițiile martorului trebuie acceptată și semnată de președintele ședinței, de grefier și de martor sub sancțiunea nulității lor”. De asemenea, potrivit art. 58 al. 2 CPC al RM, „actele de procedură efectuate de persoanele care nu au capacitate de exercițiu a drepturilor procedurale civile sunt anulabile”.

Art. 124 al. 2 CPC al RM stipulează că „neplata de către solicitantul expertizei, a sumei pentru efectuarea expertizei atrage decăderea din această dovadă”.

Potrivit art. 136 al. 3 CPC al RM „martorului care nu se prezintă în ședință de judecată din motive pe care instanța le consideră neîntemeiate i se aplică o amendă de până la 5 unități convenționale. Dacă nu se prezintă nici după cea de a doua citare, instanța are dreptul să dispună aducerea lui forțată în judecată și aplicarea unei amenzi repetate de până la 10 unități convenționale”.

Exemplele prezentate sunt sugestive în privința coexistenței în Codul de procedură civilă a sancțiunilor nulității, decăderii și amenzilor judiciare [6, p. 4].

În literatura de specialitate nu există o concepție unitară asupra determinării sancțiunilor procedurale. De altfel, literatura de specialitate a cercetat sancțiunile procedurale nu în mod unitar, ci doar în cadrul unor instituții diferite, cum ar fi, de exemplu, actele și termenele de procedură [4, p. 10].

Cum am remarcat deja, sancțiunile se instituie pentru nerespectarea prevederilor legale. Astfel, art. 56 al. 3 CPC al RM stipulează că: „participanții la proces sunt obligați să se folosească cu bunăcredință de drepturile lor procedurale. În cazul abuzului de aceste drepturi sau a nerespectării obligațiilor procedurale, se aplică sancțiunile prevăzute de legislația procedurală civilă”.

Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, spre deosebire de legislația altor state, stipulează expres: „Sancțiunile procedurale vizează atât actele de procedură ale instanței judecătorești, ale participanților la proces, cât și ale persoanelor legate de activitatea acestora și, în dependență de prevederile legii, constau în anularea actului procedural defectuos, în decăderea din drepturi pentru neîndeplinire în termen a actului de procedură, în obligația de a completa sau a reface actul îndeplinit cu nerespectarea legii, în restabilirea în drepturile încălcate, în aplicarea amenzii judecătorești, în alte măsuri prevăzute de lege” (art. 10 al. 3 CPC al RM).

Prin comparație, art. 35 al. 2 CPC al Federației Ruse stipulează că în cazul neîndeplinirii de către participanții la proces a obligațiilor procedurale vor surveni consecințele prevăzute de legislația procesual civilă.

Astfel, unii autori evidențiază în calitate de răspundere procesuală următoarele consecințe procesuale nefavorabile – refuzul primirii cererii de chemare în judecată, lăsarea fără curs a cererii de chemare în judecată, refuzul primirii cererii reconvenționale, îndepărtarea din sala de ședințe a participanților la proces sau a persoanelor care asistă la ședință, scoaterea cererii de pe rol, anularea sau modificarea hotărârii, încheierii ori ordonanței judecătorești, refuzul în primirea cererii de recuzare în cazul încălcării regulilor de declarare a recuzării, refuzul de repunere în termen, refuzul în anularea ordonanței judecătorești sau a hotărârii date în contumacie, refuzul în admisibilitatea unor noi mijloace de probă în instanța de recurs [9, p. 19-25].

Legislația procesual civilă conține norme care permit aplicarea de măsuri sub formă de sancțiuni cu caracter coercitiv asupra participanților la proces și altor persoane. Astfel, dacă încalcă repetat ordinea, participantul la proces sau reprezentantul lui poate fi îndepărtat din sală pe tot timpul dezbatărilor judiciare sau a unei părți din ședință; de asemenea, persoana care asistă la dezbaterile judiciare, pentru o a doua încălcare a ordinii în ședință de judecată se îndepărtează din sală. Instanța este în

drept să aplice persoanelor vinovate de încălcarea ordinii în ședința de judecată o amendă. Amenda este o sancțiune fundamentală; ea poartă un caracter patrimonial și nu are funcție compensatorie; aplicarea amenzii nu scutește persoana de executarea obligației respective [7, p. 206-207].

În ceea ce privește consecințele legate de neîndeplinirea obligației de probațiune, potrivit art. 56 al. 1 CPC al Federației Ruse, fiecare parte trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor și obiecțiilor sale; iar sancțiunea ce se instituie în cazul nerespectării acestei obligații o va constitui hotărârea judecătorească pronunțată în detrimentul părții care nu și-a onorat această obligație [8, p. 156].

Referindu-ne la consecințele nefavorabile legate de derularea procesului, constatăm că legiuitorul rus a stipulat refuzul de a primi cererea de chemare în judecată, restituirea cererii de chemare în judecată și lăsarea cererii fără curs. Toate aceste trei instituții procesuale sunt privite de unii doctrinari [10, p. 129] ca sancțiuni pentru nerespectarea dispozițiilor procedurale civile. Pe când alți doctrinari [7, p. 203] se îndoiesc de faptul că aceste consecințe nefavorabile ar putea constitui sancțiuni.

Analizând argumentele și contraargumentele aduse în privința determinării drept sancțiune a actelor de anulare ori modificare a dispozițiilor instanței de judecată date sub formă de hotărâre, încheiere, decizie sau ordonanță judecătorească, menționăm că este vorba, totuși, de o apreciere și interpretare subiectivă a normelor dreptului material și procesual de către judecător. Astfel, reieșind din principiile înfăptuirii justiției, statutului judecătorului și garanția independenței și inviolabilității lui, apreciem opinia potrivit căreia anularea hotărârii nu poate fi considerată o sancțiune, ci corectarea unei erori judiciare, produse în virtutea unor diverse circumstanțe, cum ar fi, de exemplu, lacunele legislative și dificultatea interpretării normelor de drept [7, p. 202-203].

Pentru comparație, determinând sancțiunile procedurale civile în legislația și doctrina românească menționăm recunoașterea perimării ca sancțiune. Astfel, I. Leș [4, p. 11, 213] susține că perimarea nu este calificată de lege ca o sancțiune, dar întreaga literatură de specialitate îi conferă acest caracter. Ea reprezintă incontestabil o sancțiune procedurală care este determinată de lipsa de stăruință a părții în continuarea activității judiciare.

În literatura de specialitate se precizează că perimarea are un caracter mixt și de prezumție de desistare de la judecată (renunțare la acțiune) [2, p. 106].

În combaterea acestor argumente, I. Leș [3, p. 185] vine să precizeze că, dacă perimarea este o sancțiune determinată de neglijența părții, în legătură cu îndeplinirea obligațiilor procesuale, orice analogie cu renunțarea la judecată rămâne discutabilă. Renunțarea la judecată apare ca o facultate recunoscută reclamantului, reprezentând una din laturile disponibilității. Or, legea nu prevede sancțiuni pentru neexercitarea facultăților procesuale ce decurg din principiul disponibilității. Nici nu ar putea fi altfel, întrucât principiul disponibilității presupune exercitarea unor facultăți procesuale, dar nu îndeplinirea de obligații.

Există și alte instituții juridice ce nu beneficiază de o calificare legală, în sensul de sancțiuni procedurale, și cu privire la care s-au purtat discuții în literatura de specialitate, cum ar fi, de exemplu, prescripția extinctivă [5, p. 40], teză ce a fost primită cu rezerve și chiar criticată în literatura de drept procesual civil, [1, p. 251-259].

Considerarea prescripției extinctive ca o sancțiune procedurală implică careva precizări particulare și, în primul rând se impune a fi subliniat caracterul specific al prescripției față de toate celelalte sancțiuni procedurale.

O sancțiune procedurală specifică regăsim și în dispozițiile legale privitoare la acordarea cheltuielilor de judecată. Textele corespunzătoare din Codul de procedură civilă nu atribuie, în mod expres, cheltuielilor de judecată caracterul de sancțiune. Această împrejurare are o anumită explicație.

Într-adevăr, cheltuielile de judecată nu pot fi privite numai ca o simplă sancțiune procesuală. Ele se întemeiază pe ideea de răspundere civilă delictuală. Obligația de suportare a cheltuielilor de judecată nu decurge din săvârșirea unui fapt ilicit obișnuit, ci din activitatea procesuală care a fost determinată de una dintre părți. De aceea, cheltuielile de judecată se bazează pe culpa procesuală a părții care a pierdut procesul. Privite din acest punct de vedere, cheltuielile de judecată constituie o sancțiune destinată să înlăture procesivitatea excesivă a unor justițiabili [3, p. 12].

Cheltuielile de judecată nu pot fi limitate doar la finalitatea de a constitui o sancțiune procesuală. Ele au și rolul de a despăgubi partea care a câștigat procesul. Așa fiind, se poate conchide că ne

aflăm în prezența unei instituții juridice având un caracter mixt, în sensul că plata cheltuielilor de judecată se întemeiază atât pe ideea de despăgubire, cât și pe aceea de sancțiune.

Înainte de a încheia discuția asupra problemei determinării sancțiunilor procedurale, menționăm că în cazul nesocotirii regulilor de desfășurare a activității judiciare se pot aplica unor funcționari judecătorești și sancțiuni disciplinare. În fine, există și unele încălcări ale legii procedurale care pot antrena răspunderea penală a persoanelor vinovate de săvârșirea lor.

Considerațiile de mai sus sunt îndestulătoare pentru a sublinia diversitatea și specificul sancțiunilor procedurale.

Bibliografie:

1. CIOBANU, V.M. *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*. Vol. I. București: Editura Național, 1996. 509 p.
2. CIOBANU, V.M. *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*. Vol. II. București: Editura Național, 1997. 733 p.
3. LEȘ, I. *Sancțiunile procedurale în materie civilă*. București: Ed. Lumina Lex, 2007. 231 p.
4. LEȘ, I. *Sancțiunile procedurale în procesul civil român*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1988. 391 p.
5. NICOLAE, M. *Prescripția extinctivă*. București: Ed. Rosetti, 2014. 647 p.
6. UNGUREANU, O. *Nulitățile procedurale civile*. București: Ed. All Beck, 1998. 148 p.
7. *Гражданский процесс: учебник*. Под ред. М.К. ТРЕУШНИКОВА. Москва: Изд. Городец, 2006. 784 с.
8. *Заметки о современном гражданском и арбитражном процессе*. Под ред. М.К. ТРЕУШНИКОВА. Москва: Изд. Городец, 2014. 288 с.
9. НОВИКОВ, А. Г. *Гражданская процессуальная ответственность*: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2002. 30 с.
10. ЮДИН, А.В. *Злоупотребление процессуальными правами в гражданском судопроизводстве*. СПб: Изд. Юридического факультета СПб. Гос. Ун-та, 2005. 346 с.